

Invånarna i byn Villajoyosa delar upp sig i två lag – morer och kristna. Sedan följer parader, musik och skådespel i ett storslaget firande av fördrivningen av ett folk.

Så firas en utrensning

Den 11 september 1609 utfärdades den första ordern. Samtliga människor av muslimsk börd skulle ut ur Spanien. I år hedras det 400-åriga minnet av den största etniska rensningen i Europa före 1900-talet – men de flesta spanjorer firar. De klär ut sig till morer och kristna och jublar när de kristna vinner.

Arbetaren gick på Moros y Cristianos-festival och pratade med dem spelet handlar om.

AV ANDREAS MALM OCH SHORA ESMAILIAN (TEXT OCH FOTO)

Någonstans ute i natten glider skeppen ljudlöst fram, in mot stranden. Ingen kan se dem. Lyktor tänds runt borgen som badar i ljus, kyrkklockor ringer, ropen *alarma!*, *alarma!* *assesinos!* rullar över stranden och nu tågar försvarsarmén in: knektar i gult och rött med musköter över axeln som marscherar till virvlande trummor, ställer upp sig på led och ger eld rakt ut i mörkret.

När dagern gryr blir seglen synliga. Alla bär de samma symbol: en halvmåne. De svänger fram och tillbaka framför stranden, från båda sidor flamlar musköter och kanoner i ett allt mer öronbedövande stridslarm tills de hundratals anfallarna är så nära att de går i land. Iklädda Ali Baba-byxor, med kroksablar i högsta hugg, kliver de fram ur krutroken, stormar borgen och river sönder den spanska flaggan. I dess ställe hänger de halvmånen.

DET ÄR EN LÅNG och varm julnatt 2009, i staden Villajoyosa på den mest turisttöta delen av Spaniens östkust. Så här går det

till varje år vid den här tiden: hela staden leker *Moros y Cristianos*, morer och kristna, i ett jättelikt, överdådigt skådespel som är för Villajoyosa vad marknaden är för Kivik eller festivalen för Roskilde. Sedan 250 år delar invånarna in sig i de två lagen, paraderar, musicerar, dricker, skrattar och strider om borgen på stranden i en veckas tid. Varje gång slutar det likadant. De kristna återerövrar borgen, driver ut moreerna och dränker dem symboliskt i havet, till folkets jubel och prisandet av Gud.

Men 2009 är inget vanligt år. Det är nu precis 400 år sedan Filip III:s knektar samlade ihop moriskerna längst just dessa stränder, tog ifrån dem deras minsta barn, tvingade upp dem på båtar, dränkte eller slog ihjäl tiotusentals av dem och stälpte ut de överlevande på andra sidan Medelhavet.

Moriskerna var spillran av det moriska al-Andalus. De var bönder, hantverkare, lantarbetare och annat enkelt folk som efter reconquistan 1492 tvångskonverterades till kristendomen. De var lika infödda som de gammelkristna spanjorerna,

med samma färgpigment och inrotade hemmahörighet. Mellan 300 000 och 500 000 till antalet utgjorde de på sin höjd 5 procent av Spaniens befolkning, men under 1500-talet växte hetsen mot dem till ett nationellt vrål: de vägrar uppföra sig som äkta spanjorer! De håller fast vid islam i hemlighet! De är lojala med pirater och turkar, förökar sig så snabbt att de snart är i majoritet, hotar vårt katolska fädernesland som en femtekolonn mitt ibland oss!

Fakta Morer och morisker

■ **År 711 intog muslimer** från Nordafrika den iberiska halvön. De upprättade riket al-Andalus, eller Andalusien, och blev kända som "morer". Från norr inledde katolska kungadömen en återerövring eller "reconquista" som fullbordades 1492, när det sista muslimska riket i Granada föll. Samma år fördrevs judarna från Spanien. Den moriska befolkning som levde kvar under spansk styre tvångskonverterades inom kort till kristendomen och blev kända som "morisker", små morer. De fördrevs 1609. De moriska barn som tvingades vara kvar togs som slavar.

– och år 1609 lät Filip III utfärda dekretet om en slutgiltig lösning.

Det var den största etniska rensningen i Europa före 1900-talet.

MINNET AV MORISKERNA högtidlighålls i år på en rad olika sätt. I *We Are All Moors – Ending Centuries of Crusades Against Muslims and Other Minorities* (University of Minnesota Press, 2009) går den marockanske författaren Anouar Majid så långt som att hävda att fördrivningen 1609 konstituerade det moderna Europas nationalistiska rasism: tanken att en minoritet kan vara en främmande fågel i nationen som måste jagas bort. Konferenser ordnas på universitet i Tunisien, USA, Storbritannien – och i Spanien. Här har rensningen dramatiserats i en storfilm, utställningar öppnats och intellektuella krävt en officiell ursäkt från statsmakten. Men den vill ingenting säga. José Luis Rodríguez Zapateros socialistregering har vägrat hedra fördrivningens offer. Det har fått författaren Juan Goytisolo att angripa "en tystnad som röjer det officiella Spaniens uppenbara obehag" ▶

”Morer och kristna positionerar sig som två motsatser, morerna attackerar och tar över de kristnas territorium, de kristna återtar det som är deras och inkräktarna kastas ut.”

► inför ”det främsta prejudikatet för det gångna seklets etniska rensningar”.

Och de minnesyttringar som sympatiserar med moriskernas öde drunknar snabbt i dånet från Moros y Cristianos. På senare år har fenomenet formligen exploderat i popularitet. Sömniga småstäder lever upp i de extravaganta folkfesterna, europeiska solturister flockas och hejar på med öl i handen; en badort utan gammal tradition av Moros y Cristianos gör bäst i att skaffa sig en. Omkring 200 spanska byar och städer ordnar numera sin version av festivalen, så att nationens kalender fylls med ett oavbrutet firande av reconquistan.

Intrigen är likadan överallt. Morer och kristna positionerar sig som två motsatser, morerna attackerar och tar över de kristnas territorium, de kristna återtar det som är deras och inkräktarna kastas ut. Seger, tack till Gud.

Varför? Varför just nu?

I DEN BRILJANTA STUDIEN *The Return of the Moor – Spanish Responses to Contemporary*

Moroccan Immigration (Purdue University Press, 2008) pekar den amerikanska litteraturvetaren Daniela Flesler på att de kristna spanjorerna inte längre är ensamma. Andra, verkliga båtar har flutit i land. De har burit med sig människor från Afrika – många av dem araber, de allra flesta muslimer – som nu plockar grönsaker, bygger hus och städar hem, händelsevis främst i de regioner där moriskerna en gång levde på samma slags arbeten.

De är tillbaka.

Muslimernas återkomst till Spanien uppväcker, enligt Flesler, ett ångestspöke i nationens hjärta. Är dessa människor gäster på tillfälligt besök, eller tvärtom husets gamla värdar? Har de trängt sig in hos oss, eller kommit hem och smält in? Är de spanjorer som alla andra eller okända främlingar – är Spanien en vit, kristen nation eller lika mycket en afrikansk och muslimsk? Gränsen flyter, liksom den gjorde under de nio århundraden före år 1609 då muslimer levde i Spanien.

Ett sätt att hantera detta klibbiga obehag är, menar Flesler, att iscensätta spanjo-

rer och muslimer som två absoluta motpoler: som Moros y Cristianos.

I VILLAJOSOSA FÖREGÅS strandbataljen av två dagars paraderande. Först ur är de kristna, som defilerar under Spaniens rödgula standarder, ackompanjerade av klassisk marschmusik. Deras svärd är raka. De är utklädda till tempelriddare, franciskanermunkar, soldater med hillebarder, brynjor och blänkande hjälmar och, inte minst, bönder i allmogedräkt. De har högafflar över axlarna och bär på korgar med typisk bondmat. Det är idel välbekanta symboler.

Dagen därpå är det morernas tur och nu är ingenting sig likt. Mellan de överfulla läktarna och stolsraderna längs Villajoyosas huvudgata, under balkonger fulla av åskådare som tålmodigt tittar på i timmar vaggas kontingent efter kontingent fram till orientaliska toner. Varje grupp anføres av en ledare med kroksabel. Beslöjade magdansöser slår på tamburiner, flickor med gyllene paljetter dansar över gatan, en grupp sultaner bär västar med silvriga halvmånar som tar formen av skorpioner. Från ett

standard fräser en skallerorm, en trupp kvinnliga bågskyttar har svarta slöjor för sina ansikten och lika svarta mantlar.

Kvinnor med mer färgglada klänningar – de ska representera morernas köpmannaväsende – visar upp exotiska frukter och karaffer, påfågelfjädrar och rökelsekar, kud-dar och kameler. De följs av en gigantisk Aladdins lampa på hjul, med rök som bolmar ur pipan. ”Islams artilleri” släpar på kanoner; här kommer morerna från Riff, berberna med sina överdimensionerade kroksablar, tuaregerna arm i arm med fäll-da lansar och så ”negrerna”. De har kletat in sig i något som liknar skokräm. Endast tygstycken i leopard- eller zebramönster täcker deras kön, de viftar på pålar med döds-skallar och ser ut som en korsning mellan zulukrigare och vildarna i King Kong. Höjdpunkten i deras procession är en gorilla som hålls inne i en bur av bambu.

Morerna, menar Anouar Majid, har sedan reconquistans tid gjorts till ett tecken för allt det som inte hör hemma i väst.

Strax efter ”negrerna” hoppar en trupp indianer runt med totempålar. Sedan kommer en lång kolonn judar: här består ledarfanan av en Davidsstjärna intill halvmånen. Hundratals små pojkar och äldre män bär på gevär över blåvita dräkter som ska föra tankarna till judiska bönesjalar.

Även judarna – de som vägrade låta sig döpas – fördrevs som bekant efter reconquistan, direkt år 1492. De och muslimerna betraktades som två horn på samma huvud av de katolska nationalideologerna. När den fientliga armadan närmar sig Villajoyosas strand några timmar senare återfinns mycket riktigt en båt som inte är utsmyckad med halvmånar, utan med Davidsstjärnor.

DE VITA VILLAJOSABOR vi talar med säger – eller sluddrar – att det bara är en lek. Den är deras stolthet, deras stad, deras gemensamma årliga passion. Vi anfalls av arabiska pirater på 1600-talet och nu leker vi krig, förklarar de som om det vore det mest självklara i världen. Och de har uppenbarligen kul ihop.

Men längs Villajoyosas huvudgata finns också halalbutiker, internetcaféer med skyltar på arabiska och, under karnevalsveckan, senegaleser som saluför hattar, solglasögon, blippande diadem. Här är känslorna svalare. ”Vi är lika mycket spanjorer som de, men ändå måste de uppträda så här varje år! Det finns så mycket rasism mot muslimer här i Spanien”, utropar en kvinna av nordafrikansk börd. ”Jag kan inte förstå varför de firar att de fördrev folk”, fräser en annan.

Där någonstans ligger själva poängen, enligt Daniela Flesler. Moros y Cristianos-festivalerna ”är en mekanism för att år efter år klarlägga att den kristna sidan är den sanna ’ägaren’ av halvön, en urbefolkning

Moros y cristianos firas varje sommar i cirka 200 spanska städer. Och de blir fler för varje år.

”Med sitt övertydliga symbolspråk slår de fast vem som är naturlig och vem som är främmande, vem som är herre och inträngling, vem som hotar vem.”

Genom att ständigt rekonstruera sin historia uppfinnar hundratusentals spanjorer sin nation på nytt.

som står emot 'invaderande' morer". Paraderna och bataljerna reser en barriär i den sand där ingen längre finns eller någonsin har funnits. Med sitt övertydliga symbolspråk slår de fast vem som är naturlig och vem som är främmande, vem som är herre och inträngling, vem som hotar vem. Spanien placeras på ena sidan av ett motsatspar; den identitet som riskerar att flyta ut över gränsen mellan islam och Europa stas upp.

Genom att ständigt rekonstruera sin historia – de anföll oss, vi befriade oss och gjorde oss av med dem, amen! – uppfinnar hundratusentals spanjorer sin nation på nytt. Varje år.

Men tvivlet lyser igenom. Varför, undrar Flesler, skulle spanjorer lägga ned sådan

energi på att manifesteras motsatsställningen mellan sig själva och muslimerna om de inte tvekade om saken? Ju mer extrem maskeringen blir, desto mer ansträngd förefaller den. Det är som om identiteten inte går att stabilisera hur stora resurser som än investeras, hur spektakulära morkostymer som än sys, och själva upplägget talar sitt eget språk: också morerna är ju vanliga spanjorer.

En vecka om året är halva Villajoyosas befolkning stolta morer. Även om det bara är på lek.

SPANIENS RELATION TILL sina muslimer – historiska som nutida – är också föremål för en ständig omförhandling. Mellan 2004 och 2008 gjorde sig Zapateros socialistregimering känd för att som ingen annan i

Europa ge rättigheter åt papperslösa arbetare, uttryckligen fördöma islamofobi och erkänna de muslimska befolkningarnas roll i sin nations historia. ”Vi ber i ödmjukhet om att få återgälda åtminstone något av allt det som vårt land har förlänats från arabvärlden under århundradenas gång”, kunde Zapatero säga på ett möte med Arabförbundet. I det andalusiska parlamentet drev socialisterna igenom att moriskernas ättlingar – fem miljoner människor i dagens Nordafrika – bör få rätt till spansk medborgarskap, så som ättlingarna till de fördrivna judarna redan har. Nytoleransen nådde rentav in i Moros y Cristianos-festivalerna, när flera byar slopade sin urgamla tradition att spetsa den pyrotekniska finalen genom att spränga en docka förestäl-

lande profeten Muhammed från borgens högsta torn.

Sedan kom krisen. Fastighetsbubblan sprack, ekonomin rasade och plötsligt är inte de nordafrikanska låglönearbetarna lika önskade längre. År 2009 har flyktingpolitiken svängt. Regeringen har tystnat.

Men när borgen på Villajoyosas strand evakuerats av morerna och återerövrats av de kristna, vars kung och drottning vinkar glatt till folket från de krenelerade tornen, händer inget mer. Alla går hem till kyrkan för gudstjänst. Morerna sätts inte – som brukligt i hundratusen år – på sina båtar, skickas inte ut i havet och dränks inte symboliskt.

Just i år skippas den detaljen.